Revista Universul Juridic ● nr. 7, iulie 2020, pp. 47-64

CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA REGLEMENTĂRII CĂILOR DE ATAC ÎN LEGISLAȚIILE PROCESUAL-CIVILE DIN FRANȚA, ITALIA ŞI SPANIA

Prof. univ. dr. Ioan LEŞ

Abstract

This study aims at the regulation of appeals in the procedural and civil legislations from France, Italy and Spain. The author's option for the investigation of the means of appeals in the hereinabove mentioned states was determined by the existence of certain similarities with the procedural regulations applicable in our country.

The author acknowledges the existence of certain significant similarities between the civil procedural legislations in the hereinabove mentioned countries and which take shape in the method of regulation of the appeal, which shall be initiated against all sentences ruled in the court of first instance and especially the review, a remedy at law which is based on almost identical grounds in all codes aimed by the author. The existence of certain significant similarities also aims at the appeal in cassation, which is a procedural manner of law, not of fact inn all those three countries; the court of cassation shall in no case be the third degree of jurisdiction. At the same time, the study emphasizes certain specific regulations in the matter of appeals and which are not found in all those three legislations subject to analysis. This is the case of the Spanish second appeal for committing a "procedural crime".

The most important author's finding refers to the identification of a reformation ad modernization tendency of appeals and which are intended to avoid the overcrowding of the supreme courts of law and of the courts of appeal. To this end, filter procedures of second appeals and even of appeals have been established in all three legislations. The author mentions as well, the existence of certain court orders of first and last instance and which, in relation to the value of the interest in the dispute, cannot be challenged by way of appeal. The examined solutions are deemed efficient and may represent a good cause for reflection also for the Romanian legislator. In fact, the entire analysis carried out by the author is based on the need for a more reasonable regulation of appeals also in Romania, in compliance with the outstanding procedural developments of the recent years.

Keywords: *appeal, jurisdiction, court of appeal, opposition, appeal in cassation, review, judicial system, tribunal.*

1. O scurtă introducere

Căile de atac sunt mijloace sau remedii procesuale destinate a conduce la reformarea sau retractarea unei decizii judiciare, în condițiile strict determinate de lege. Modul de reglementare a căilor de atac diferă de la un sistem procesual la altul, iar uneori deosebirile sunt semnificative. Un procedurist sud-american remarca, în această privință, că „recursurile sunt de o atât de mare vastitate şi varietate în dreptul hispano-american, încât face dificilă orice sistematizare”[1].

În dreptul modern, căile de atac au o îndelungată tradiție, deşi trebuie să recunoaştem că ele au dobândit o reglementare juridică doar în momentul în care justiția a devenit laică. Într-o concepție rudimentară a justiției, căile de atac erau inexistente, întrucât judecata nu era altceva decât o expresie a divinității, având prin aceasta un caracter infailibil[2]. Dreptul modern a promovat în mod constant, în ultimele decenii, principiul celor două grade de jurisdicție, ceea ce semnifică o judecată în fond şi o judecată subsecventă la o instanță superioară, de regulă la o instanță de apel[3]. Judecata în fond şi judecata în apel reprezintă cele două faze procesuale care sunt de natură se traducă în fapt principiul celor două grade de jurisdicție.

Căile de atac nu sunt reductibile la cele două categorii de instanțe care realizează principiul celor două grade de jurisdicție. În multe legislații procesuale sunt reglementate şi alte căi de atac ce pot fi soluționate în cadrul unor instanțe superioare. Simplul fapt că legea oferă posibilitatea unei judecăți în trei trepte de jurisdicție nu are semnificația unei identități dintre acestea şi trei grade de jurisdicție. Aceasta deoarece conceptul de grad de jurisdicție implică, printre altele, nu doar examinarea cauzei de un judecător superior, ci şi o identitate între puterile jurisdicționale a celor doi judecători (cel de la fond şi judecătorul superior)[4]. În multe legislații europene, legea recunoaşte părților posibilitatea de a accede, în anumite condiții, şi la o a treia cale, de regulă, aceea a recursului. Dar, astfel cum se recunoaşte, judecata în recurs nu se identifică cu judecata într-un al treilea grad de jurisdicție[5].

---

[1] Eduardo J. Couture, *Fundamentos del derecho procesal civil,* Tercera editcion (postuma), Ediciones Depalma, Buenos Aires, 1981, p. 340. În dreptul latino-american formula „recursos” evocă genric şi căile de atac. În dreptul francez denumirea de recurs se foloseşte pentru revizuire (recorus en revision), iar pentru recursul în casație se utilizează sintagma „pourvoir en casation”.

[2] Eduardo J. Couture, *Fundamentos del derecho procesal civil,* p. 348.

[3] A se vedea pentru detalii I. Leş, D. Ghiță, *Instituții judiciare contemporane*, Ediția 2, C.H.Beck, Bucureşti 2019, p. 48-53; I. Leş, *Sistemul dublului grad de jurisdicție în dreptul procesual civil actual,* în Revista de drept comercial, nr.6/2003, p. 28-39.

[4] A se vedea G. Cornu, J. Foyer, *Procedure civile,* PUF, Paris 1998, p. 166. A se vedea de asemenea H.B.Machado Segundo, *Processo Tributario*, Oitava Edicao, Editora Atlas S.A., Sao Paulo, 2015, p. 39.

[5] A se vedea în acest sens R. Perrot, *Institutions judiciaires,* 8 édition, Montchrestien, Paris 1998; F.Kernaleuguen, *Institutiones judiciaires,* déuxieme édition, Litec, Paris 1999, p,89; J. Larguier, *Procédure civile,* ed. A VI-a, Dalloz, Paris 1976, p.8; H. Regoli, Institutions judiciaires, Dalloz, Paris 2 edition, Paris 1999, p. 108 . A se vedea pentru dreptul spaniol V. Cortes Dominguez, V. Moreno Catena, *Derecho procesal civil*, Parte general, 9 Editcion tirant lo bllanch, Valencia 2017, p. 378.

Instituția căilor de atac nu poate fi circumscrisă la situațiile în care o hotărâre judecătorească poate fi atacată la o instanțe superioară (de regulă, pe calea apelului şi a recursului). Există şi situații în care o decizie judiciară prezintă unele vicii de ordin procedural sau chiar de fond şi care pot fi remediate chiar de către instanțele ce le-au pronunțat. Majoritatea legislațiilor procesuale cunosc şi instituția căilor extraordinare de atac de retractare. De aceea, în doctrina elvețiană mai veche s-a spus că în dreptul modern controlul judiciar are ca fundament organizarea ierarhică a instanțelor judecătoreşti, fără să aibă caracterul unui recurs circular[6].

Constatările de mai sus conduc inevitabil la concluzia că majoritatea legislațiilor procesuale reglementează mai multe căi de atac, dintre care unele ordinare, iar altele extraordinare. Un atare mod de reglementare are rațiuni multiple, pe care, însă nu ne propunem, să le examinăm în contextul de față. Dar, fără îndoială, că, în esență, atare rațiuni nu pot face abstracție de calitatea actului de justiției.

Justiția este, cum spunea Cicero, „stăpâna şi regina tuturor virtuților". Dar este aşa sau ar trebui să fie astfel pentru că justiția este imparțială, egală pentru toți, lipsită de prejudecăți, implacabilă şi eficientă. Iar eficiența justiției implică nu doar pronunțarea unor hotărâri drepte ci şi soluționarea proceselor cu celeritate, repere ce se află în centrul tuturor reformelor judiciare de la noi şi din majoritatea țărilor democratice.

Căile de atac corespund pretutindeni unor asemenea imperative, căci ele sunt tocmai acele mijloace tehnice ce fac posibilă înlăturarea nedreptăților sau, în termeni procedurali, reformarea sau retractarea unei decizii judiciare ce nu corespunde exigențelor de legalitate sau/şi temeinicie. De aceea şi în trecut s-a ridicat problema de ce numai o cale ordinară de atac şi nu două sau mai multe. Desigur, că s-ar putea pretinde că o judecată reiterată în mai multe instanțe ordinare este de natură să evite orice eroare. Fără a intra într-o abordare foarte filozofică ne limităm să constatăm că o atare viziune este de domeniul trecutului. Judecata în trei sau mai multe trepte de jurisdicție nu poate reprezenta o garanție absolută a unei bune judecăți, ci o cauză ce induce, cu siguranță, o serioasă întârziere a judecăților. Or, o justiție tardivă poate constitui, astfel cum s-a spus şi în doctrina occidentală, prin ea însăşi o mare nedreptate.

Iată de ce Profesorul Eduardo Couture remarca cu mai bine de o jumătate de secol în urmă că „tendința timpului nostru este aceea de a spori puterile judecătorului, şi a reduce numărul de recursuri: este triumful unei justiții prompte şi ferme asupra unei justiții bune dar lente"[7]. O frumoasă şi interesantă constatare, numai că materializarea ei a întâmpinat peste tot o anumită rezistență. Şi aceasta în pofida faptului că nu au lipsit preocupările în acest domeniu.

---

[6] W. J. Habscheid, *Droit judiciaire privée suisse*, 2 édition, éntierement revue et corigeé, Librairie de l'Université de Genève, 1981, p. 467.

[7] Eduardo J. Couture, *Fundamentos del derecho procesal civil,* p. 349.

O atare preocupare s-a manifestat chiar şi la nivelul OCDE (Organizația pentru cooperare şi dezvoltare economică), care a evidențiat rolul căilor de atac în cadrul justiției civile. OCDE, în cadrul unui Raport pentru Italia pe anul 2013 a apreciat eforturile guvernului de a institui o procedură de filtrare a apelurilor, de concentrare a unor jurisdicții şi de creştere a procesului de specializare a judecătorilor[8]. Abordarea OCDE este una care subliniază importanța sistemului judiciar, inclusiv a căilor de atac, pentru mediul de afaceri. Or, pentru eficiența justiției implică soluționarea cu rapiditate a cauzelor civile şi comerciale, iar pe cale de consecință o raționalizare corespunzătoare a căilor de atac.

În încheierea acestor considerații preliminare nu putem să nu evocăm şi îngrijorarea unui mare procedurist francez în legătură cu supraaglomerarea instanței supreme din țara sa. Profesorul Roger Perrot, căci despre el este vorba, observa că în fond, adevărata problemă rezidă în aceea că instanța supremă – Curtea de Casație – este încărcată cu recursuri care în mod normal nu a r fi trebuit să fi fost formulate vreodată şi care au fost promovate totuşi fie pentru a întreține o stare contencioasă, fie pentru a încerca o ultimă şansă". De aceea, reputatul procedurist consideră că „reformarea Curții de casație şi a metodelor sale este cu certitudine un lucru bun". Dar, conchide distinsul profesor că toate acestea nu servesc la nimic „dacă nu atacăm rădăcina răului şi dacă nu reuşim să limităm o hemoragie a recursurilor care riscă să denatureze veritabila funcție a jurisdicției supreme"[9]. Afirmațiile au fost făcute în urmă cu mai bine de două decenii, dar lucrurile nu s-au schimbat până în prezent. Astfel, în anul 1997 în materie civilă instanța supremă a pronunțat 20.103 decizii, iar în materie penală[10] doar 6683. Un autor apreciază că în prezent Curtea de Casație franceză pronunță cca. 30.000 de hotărâri pe an[11]. Situația nu este fundamental diferită nici în alte țări.

2. Căile de atac în sistemul judiciar francez

Franța este țara care a influențat cel mai mult, poate, destinul justiției civile, inclusiv al celei româneşti. Adoptarea Noului Cod de procedură civilă în anul 1975 (Decretul nr.1123 din 5 decembrie) a marcat un moment important în modernizarea procesului civil francez. Codul a fost urmat de unele reglementări destinate a raționaliza apelul, cale ordinară de atac, dar rezultatul a fost departe de cel scontat.

---

[8] *OCDE (2014), Etude economique de l'OCDE: Italie 2013, Edition OCDE:* https://dx.doi/org/101787/eco.surveys-ita-2013-fr (p.110).

[9] R. Perrot, *Institutiones judiciaires*, p. 192.

[10] *Ibidem*, 107.

[11] Soraya Amrani Mekki, *Les voies de recours face aux contraintes bugetaires,* apud https://books.ca/books.

Căile de atac sunt determinate în mod expres de art. 527 C. proc. civ. francez. Potrivit acestui text, căile ordinare de atac sunt apelul şi opoziția, iar cele extraordinare terța opoziție, revizuirea şi recursul în casație. Un examen sumar a acestor căi de atac este util pentru a realiza o radiografie a instituției căilor de atac, astfel cum ele sunt reglementate în Noul Cod francez de procedură civilă.

Principala cale ordinară de atac este apelul, iar o atare constatare nu face nicio îndoială. Într-adevăr, potrivit art. 542 C. proc. civ. francez „apelul urmăreşte reformarea sau anularea de către curtea de apel a unei hotărâri pronunțate de o jurisdicție de prim grad" (t.a.). Din simpla lectură a acestei norme procedurale rezultă că apelul poate fi, după caz, o cale de reformare sau una de anulare. Apelul este o cale de reformare atunci când prin exercitarea lui se urmăreşte repararea erorilor comise de primul judecător şi rejudecarea cauzei în fapt şi în drept. El este o cale de anulare atunci când apelantul urmăreşte să obțină desființarea hotărârii atacate, dacă aceasta este afectată de o cauză de nulitate[12].

Apelul poate avea ca obiect orice hotărâri judecătoreşti pronunțate în primă instanță, inclusiv cele pronunțate în materie grațioasă, dacă legea nu dispune altfel. Prin termenul de hotărâre se înțelege un act jurisdicțional pronunțat în primă instanță, indiferent de denumirea lui, astfel că formula folosită de lege nu trebuie interpretată într-un sens strict literal[13]. Prin urmare, nu sunt susceptibile de apel hotărârile prin care se constată încheierea unui contract sau actele de simplă administrare judiciară. Una dintre excepțiile notabile de la regula evocată de text este cea privitoare la hotărârile pronunțate în cererile a căror valoare este egală sau inferioară sumei de 5.000 de Euro. Legiuitorul a considerat că asemenea litigii nu justifică o supraaglomerare a instanțelor de apel şi efectuarea unor cheltuieli suplimentare[14].

Judecata în fond şi în apel reprezintă o manifestare a principiului celor două grade de jurisdicție. Curțile de apel, în număr de 30 (în spațiul continental) sunt instanțe de drept comun în materie de apel. În dreptul francez, apelul este suspensiv de executare şi are un caracter devolutiv, trăsături care le regăsim şi în legislația noastră procesuală, astfel că nu este cazul să insistăm asupra lor. De altfel, este evident că legiuitorul român a fost semnificativ influențat de cel francez în reglementarea apelului şi mai ales a caracterului său devolutiv.

În Franța există şi un număr mare de jurisdicții specializate: tribunale comerciale, tribunale de muncă, tribunale paritare pentru bunurile rurale, tribunale sociale, etc. Şi hotărârile pronunțate de aceste instanțe sunt susceptibile de apel. Competența de soluționare aparține curților de apel. Tribunalele comerciale,

---

[12] A se vedea în acest sens S. Guinchard, *Nouveau Code de procédure civile commenté* (Megacode), Dalloz, Paris 1999, p.546-547; L. Cadiet, E. Jeuland, *Droit judiciaire privé,* Litec, Paris 2006, p. 506.

[13] A se vedea J. Junillon, în Droit et pratique de la procédure civile sous la direction de S. Guincard, Dalloz Paris 2006, 5 edition, p. 1052.

[14] A se vedea H. Regoli, *Institutions judiciaires*, p. 73.

cele sociale, cele de muncă şi cele pentru bunurile rurale se pronunţă în primă şi ultimă instanţă în litigiile a căror valoare nu depăşeşte suma de 4.000 de Euro.

Opoziţia este a doua cale ordinară de atac, care este pusă doar la dispoziţia părţilor judecate în lipsă. Ea este o cale de atac de retractare, care asigură restabilirea principiului contradictorialităţii[15]. În realitate, în urma adoptării Noului Cod de procedură civilă, principiul contradictorialităţii este asigurat în mod plenar, astfel că excepţiile de la această regulă sunt rarisime, ceea ce a condus la ineficienţa acestei instituţii procesuale. În aceste condiţii, o hotărâre este reputată ca una dată în contradictoriu chiar dacă partea nu s-a prezentat şi chiar dacă nu a fost legal citată la judecată. De aceea, unii autori remarcă să singura cale de atac ordinară veritabilă este apelul[16], opoziţia fiind o falsă cale ordinară de atac sau o cale de atac în curs de dispariţie[17].

Căile extraordinare de atac în sistemul francez sunt, astfel cum am arătat deja, terţa opoziţie, revizuirea şi recursul în casaţie. Terţa opoziţia este o cale de atac pusă la dispoziţia terţului care nu a participat la judecată. Potrivit art. 582 alin. 1) C. proc. civ. francez, terţa opoziţie urmăreşte să „retracteze sau reformeze o hotărâre în favoarea terţului care o atacă". În baza acestui text doctrina a definit terţa opoziţie ca o „cale extraordinară de atac deschisă terţilor care pretind că sunt lezaţi sau ameninţaţi cu un prejudiciu ca efect al unei hotărâri faţă de care sunt străini şi prin care se urmăreşte retractarea sau reformarea acesteia"[18] (t.a).

Terţa opoziţie este deschisă numai împotriva dispozitivului hotărârii, iar nu şi împotriva motivelor. În principiu, orice hotărâre poate fi atacată cu terţă opoziţie. Obiectul terţei opoziţii îl poate forma numai chestiunile judecate care au fost criticate de autorul acesteia; pe această cale nu pot fi formulate cereri noi. Condiţia fundamentală a terţei opoziţii este aceea ca autorul acesteia să poată justifica un interes şi să nu fi fost parte în proces şi să nu fi fost nici reprezentat (art. 583 alin. 1 C. proc. civ.). Calea extraordinară a terţei opoziţii nu are un echivalent în legislaţia noastră actuală, deşi ea a fost reglementată în trecut.

Efectele terţei opoziţii sunt strict determinate de art. 591 C. proc. civ. Potrivit acestui text, în caz de admitere a cererii hotărârea va fi retractată sau reformată numai cu privire la aspectele prejudiciabile pentru terţ; hotărârea iniţială îşi va conserva efectele între părţi, chiar şi în privinţa dispoziţiilor anulate.

Revizuirea – recours en révision - este o cale extraordinară de atac de retractare ce se aseamănă, sub multiple aspecte, cu calea omonimă din dreptul nostru. Ea este una din căile de atac recunoscute şi reglementate în majoritatea legislaţiilor procesuale şi într-o manieră asemănătoare, căci în toate cazurile ea se justifică prin apariţia unor fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de prima instanţă.

---

[15] L. Cadiet, E. Jeuland, Droit judiciaire prive, p. 527.

[16] L. Cadiet, E. Jeuland, Droit judiciaire prive, p. 506 şi 527

[17] S. Guinchard, Nouveau Code de procédure civile commenté, p. 592.

[18] *Ibidem*, p. 601.

Şi în dreptul francez revizuirea are ca scop retractarea unei hotărâri care a dobândit autoritate de lucru judecat pentru ca instanța să statueze din nou în „fapt şi în drept". Revizuirea poate fi exercitată numai de către părțile care au fost parte în judecată. Termenul de revizuire este de două luni.

Motivele de revizuire sunt în număr de patru şi vizează următoarele situații:

- când după pronunțarea hotărârii se constată că aceasta a fost dată prin frauda comisă de cel în favoarea căruia a fost dată;

- când după darea hotărârii au fost descoperite „documente decisive care au fost reținute prin faptul unei alte părți";

- când s-a stabilit pe cale judiciară că documentele folosite au fost recunoscute sau declarate false după pronunțarea hotărârii;

- când se stabileşte judecătoreşte că atestările, mărturiile sau jurământul au fost declarate false după darea hotărârii.

Constatăm o anumită asemănare între revizuirea reglementată de legiuitorul francez şi cea din legislația noastră procesual-civilă. Fără îndoială că există şi importante note distinctive între cele două căi de atac omonime.

Recursul în casație este calea extraordinară de atac care a ridicat şi în Franța multiple probleme de ordin doctrinar, dar şi practic. Supraaglomerarea instanței supreme continuă să fie o preocupare importantă a autorităților judiciare din Franța.

Casația franceză are, fără îndoială, o bună tradiție şi care a influențat reglementările procesuale din multe țări de pe continentul nostru şi nu numai. În Franța instituția îşi are originea în Consiliul părților, care în vechiul regim a constituit o secție a Consiliului regelui ce avea sarcina de a judeca recursurile îndreptate împotriva deciziilor Parlamentului. Revoluția franceză a suprimat această instituție. Ideea a fost preluată în anul 1790 când prim lege s-a înființat Tribunalul de Casație, care avea menirea şi în acea epocă de a asigura interpretarea uniformă a „regulii de drept"[19].

În prezent, Curtea de Casație are în structura sa 6 secții, 3 secții civile, o secție de contencios social, o secție comercială şi o secție penală. În mod evident toate aceste secții au competență în materia recursului în casație.

Scopul recursului în casație este acela de a supune Curții de Casație verificarea „non-conformității hotărârii atacate cu regulile de drept" (art. 604 C. proc. civ.). Este o dispoziție definitorie pentru întreaga fizionomie a recursului în casație. Regula a fost preluată şi de Noul Cod român de procedură civilă, în art. 483 alin. 3).

Regula evocată de art. 604 C. proc. civ. francez are conotații profunde asupra domeniului de acțiune al acestei instituții. Din acest punct de vedere ne apare cu

---

[19] R. Perrot, *Institutions judiciaires,* p. 175.

multă evidență că judecătorul în casație nu are atribuții legate de stabilirea faptelor pricinii sau de verificarea modului în care ele au fost determinate de instanțele inferioare. Curtea de Casație este „judecătorul hotărârilor şi nu a cauzelor", fapt pentru care ea este o cale de anulare, iar nu una devolutivă[20]. De aici se pot trage unele concluzii importante. În primul rând, judecătorul în casație este esențialmente un judecător de drept iar nu unul „de fapt sau de fond". În al doilea rând, este de observat că lucrul judecat nu este din nou pus în discuția instanței supreme[21]. Unele observații extrem de semnificative au fost făcute în această privință de Roger Perrot, care a remarcat, printre altele, că „rolul Curții de Casație nu este acela de a statua asupra pretențiilor părților…singurul său rol este acela de a verifica dacă judecătorul a aplicat în mod corect regula de drept şi de a anula hotărârea sa (a o casa) dacă se constată că legea nu a fost respectată"[22]. În acest context este relevant să redăm şi afirmația lui M. Robespierre. Acesta remarca că Tribunalul de Casație nu este apărătorul cetățeanului, ci apărătorul legii.

Constatările de mai sus nu ar fi complete dacă nu am evoca şi faptul că în cazul anulării deciziei atacate o nouă judecată se impune, dar ea nu se poate face, în principiu, de Curtea de Casație ci de o altă jurisdicție, jurisdicția de trimitere (juridiction de renvoi). Soluțiile evocate impun şi o anumită nuanțare determinată de unele modificări normative mai recente. Astfel, una din aceste modificări îi conferă instanței supreme dreptul de a „statua asupra fondului atunci când interesul unei bune administrări a justiției o justifică" (art.413-3). Soluția este prevăzută de lege în materie civilă şi trebuie reputată ca una de excepție.

Obiectul recursului în casație îl constituie hotărârile pronunțate în ultimă instanță, acestea fiind, în primul rând, cele pronunțate de instanțele de apel. Ori de câte ori o hotărâre este susceptibilă de apel ea nu poate forma obiectul unui recurs în casație.

În Franța, pe lângă sistemul judiciar de drept comun există şi un sistem al justiției administrative, format din Consiliul de Stat, curțile administrative de apel şi tribunalele administrative[23]. La baza sistemului justiției administrative se află tribunalele administrative, în număr de 42, din care 31 în Franța continentală. Hotărârile pronunțate de tribunalele administrative pot fi atacate cu apel la curțile de apel, în prezent în număr de 7. Împotriva acestor din urmă hotărâri se poate exercita numai calea recursului în casație care este de competența Consiliului de Stat (secția jurisdicțională). Prin urmare, Consiliul de Stat îndeplineşte rolul de curte de casație în materia contenciosului administrativ.

---

[20] L. Cadiet, E. Jeuland, *Droit judiciaire prive,* p. 539.

[21] *Ibidem,* p. 547.

[22] R. Perrot, *Institutions judiciaires*, p. 178.

[23] A se vedea pentru unele detalii I. Leş, D. Ghiță, *Instituții judiciare contemporane,* p. 517-519.

3. Căile de atac în sistemul judiciar italian

Sistemul căilor de atac în procesul civil italian este, în mare măsură asemănător, cu cel francez. Potrivit art. 323 C. proc. civ. căile de atac sunt: apelul, recursul în casație, revizuirea (revocazione) şi terța opoziție.

Apelul este o cale ordinară de atac şi care garantează realizarea principiului celor două grade de jurisdicție. Este o cale de atac devolutivă, întrucât reprezintă o continuare a procesului din fața primei instanțe. Potrivit art. 339 alin. 1) C. proc. civ. pot forma obiect al apelului sentințele pronunțate în primă instanță, dacă legea nu dispune altfel. Prin urmare, apelul reprezintă un drept la care poate accede oricare dintre părțile nemulțumite de hotărârea pronunțată. Nu pot forma obiect al apelului sentințele pronunțate în echitate, conform art. 114 C. proc. civ. Potrivit acestui din urmă text judecata în echitate poate avea loc numai cu acordul părților şi doar cu privire la drepturile de care părțile pot să dispună în mod liber. De asemenea nu pot forma obiect al apelului nici hotărârile pronunțate în echitate de către judecătorii de pace.

Competența de soluționare a apelului aparține tribunalului sau, după caz, curții de apel. În concret, tribunalul are o competență limitată la hotărârile pronunțate de judecătorii de pace. Curțile de apel au căderea de a se pronunța asupra sentințelor pronunțate de către tribunale.

În apel nu se admite participarea terților, cu excepția celor care ar putea formula opoziție, în condițiile art. 404 C. proc. civ. De asemenea, legea interzice formularea unor cereri noi în apel, iar dacă se propun ele vor fi declarate inadmisibile din oficiu. Se pot cere însă dobânzi, fructele produse după pronunțarea sentinței şi plata daunelor produse după darea hotărârii (art. 345 C. proc. civ.). O soluție restrictivă este promovată de lege şi în privința probelor, acestea fiind, în principiu, inadmisibile. Cu toate acestea, probele noi sunt admisibile dacă instanța le consideră indispensabile sau dacă partea demonstrează că nu le-a putut propune în prima instanță din motive ce nu-i sunt imputabile.

O soluție novatoare şi care a fost promovată prin Decretul-Lege nr. 83 din 22 iunie 2012 este cea privitoare la instituirea unui sistem de inadmisibilitate a apelurilor. Potrivit art. 348 bis, text introdus prin actul normativ antereferit, apelul este inadmisibil dacă nu există o rezonabilă probabilitate de a fi admis (non ha una ragionevole probabilità di essere accolta). Se consideră că ne aflăm în prezența unei veritabile proceduri de filtrare a apelurilor. Soluția diferă de cea din dreptul francez, întrucât în sistemul italian procedura vizează apelul, în timp ce în primul caz (cel francez) ea se referă la recurs. Deosebirea este însă şi una de conținut.

Procedura de inadmisibilitate nu se aplică în cazul în care participarea procurorului în proces este obligatorie şi în cazul procedurii sumare prevăzute de art. 702 C. proc. civ.

Instanța de apel are competența de a examina cauza sub toate aspectele, respectiv atât în privința faptelor cauzei, cât şi a modului de aplicare a legii. Ea are posibilitatea de a pronunța o hotărâre nouă şi prin care înlocuieşte soluția anterioară. În caz de anulare a sentinței pentru necompetență cauza se va trimite la instanța competentă. Trimiterea se poate dispune şi pentru motivele de ordin procedural strict determinate de lege.

Recursul în casație este reglementat în art. 360-394 C. proc. civ., texte cărora li s-au adus importante modificări în ultimii ani, mai cu seamă în ceea ce priveşte motivele de casare şi temeiurile ce justifica procedura de filtrare. În pofida tuturor modificărilor realizate Curtea Supremă de Casație italiană continuă să fie o instanță foarte aglomerată.

Obiectul recursului în casație este constituit din hotărârile pronunțe în apel şi de cele date într-un singur grad de jurisdicție. De asemenea pot fi atacate cu recurs în casație hotărârile date în apel şi într-un singur grad de către un judecător special, pentru motive ce aduc atingere jurisdicției acelui judecător. Sunt susceptibile de recurs şi hotărârile date asupra conflictelor de competență dintre judecătorii speciali sau dintre aceştia şi judecători ordinari, precum şi privind conflictele negative de atribuțiune dintre administrația publică şi judecătorii ordinari (art. 362 C. proc. civ.). În sistemul procesual civil italian recursul în interesul legii este o formă particulară de recurs, fiind reglementat în Capitolul consacrat recursului în casație. El poate fi exercitat când părțile nu au promovat calea recursului în casație sau au renunțat la aceasta ori când decizia nu este recurabilă sau atacabilă în alt mod. Dreptul de a exercita recursul în interesul legii aparține doar procurorului general care este îndreptățit să solicite intervenția instanței supreme cu privire la principiul de drept aplicabil în cauză. Primul preşedinte al Curții Supreme de Casație poate dispune ca judecata să se facă în secțiuni unite dacă consideră că problema de drept este de o „importanță particulară". Instanța supremă se poate pronunța şi din oficiu asupra principiului de drept aplicabil dacă recursul declarat de părți este considerat inadmisibil, dar numai dacă problema ridicată este una de o „importanță particulară" (363 C. proc. civ.).

Motivele de recurs în casație sunt taxativ determinate în art. 360 C. proc. civ., astfel cum acest text a fost modificat prin Decretul-Lege nr.40/2006 şi prin Legea nr.134/2012. Motivele de casare pot viza: atingeri aduse jurisdicției, violarea normelor de competență, încălcarea sau greşita aplicare a normelor de drept, nulitatea sentinței sau a procedurii şi lipsa de motivare, insuficienta sau motivarea contradictorie asupra unui fapt decisiv al judecății. Din simpla enunțare a celor cinci motive de casare rezultă că ele au ca fundament încălcarea unei norme sau principiu de drept. În ceea ce priveşte încălcarea „normelor de drept" observăm formula generică a textului care consacră motivele de recurs (art. 360 C. proc. civ.), ceea ce semnifică că legiuitorul a reținut ca temei de casare atât încălcarea unei norme de drept material, cât şi a unei norme de drept procesual civil. Din acest

punct de vedere sistemul italian este mai apropiat de cel românesc decât de cel francez. Reamintim că în sistemul francez motivele de recurs nu sunt evocate într-o manieră limitativă de lege. În toate sistemele la care ne-am referit recursul în casație nu vizează faptele pricinii, ci numai încălcarea normelor de drept.

Scopul judecății în casare este evocat foarte bine şi de art. 65 din Legea de organizare judiciară nr.12/1941. Potrivit acestui text, Curtea Supremă de Casație are printre funcțiile sale principale, aceea de a „asigura exacta observare şi uniforma interpretare a legii, unitatea dreptului obiectiv național, respectarea limitelor diverselor jurisdicții". Prin urmare, judecătorul de casație este un judecător de drept, iar nu de fapt (giudice di legittimita).

În ceea ce priveşte procedura de judecată este semnificativ de precizat că legea determină şi unele cazuri de inadmisibilitate a recursului. Potrivit art. 360-bis C. proc. civ., recursul în casație este inadmisibil în următoarele două cazuri:

a) când prin hotărârea atacată chestiunile de drept au fost soluționate în conformitate cu jurisprudența Curții, iar examinarea motivelor de casare nu oferă elemente pentru schimbarea acesteia;

b) când recursul este „în mod manifest" nefondat în ceea ce priveşte încălcarea principiului procesului echitabil.

Textul de mai sus a primit configurarea actuală prin Legea nr.69 din 18 ianuarie 2009. Unele modificări subsecvente au tins la simplificarea acestei veritabile proceduri de filtrare a recursurilor în casație (Decretul-Lege nr.168 din 31 august 2016 şi Legea nr.197 din 25 octombrie 2016). Astfel s-a renunțat la obligarea părților şi a procurorului general de a formula concluzii scris. Judecata se face în prezent în camera de consiliu fără citarea părților şi a procurorului general. Dacă nu se reține nici un motiv de inadmisibilitate sau vreun caz care să conducă la concluzia că recursul este în mod vădit nefondat acesta se va judeca în şedință publică. Recursul declarat inadmisibil sau în mod evident nefondat nu mai poate fi reiterat (art. 387 C. proc. civ.). O copie după sentința pronunțată se va transmite secretariatului Curții care a pronunțat hotărârea atacată, pentru a se lua act de aceasta pe marginea originală a acesteia. Transmiterea se poate face şi pe cale electronică.

Deşi procedura de filtrare a recursului a generat unele probleme de interpretare şi aplicare, ea a fost considerată utilă pentru descongestionarea instanței supreme de un număr tot mai mare de recursuri în casare.

Revizuirea este o cale extraordinară de atac de retractare prin intermediul căreia, în cazurile strict determinate de lege, se solicită judecătorului care a pronunțat sentința atacată să dispună revocarea acesteia. Reglementarea acestei căi de atac este relativ sumară şi foarte asemănătoare cu cea din dreptul francez şi din cel românesc.

Motivele de revizuire sunt enumerate limitativ de art. 395 C. proc. civ. şi ele se referă, în esență, la pronunțarea unei hotărâri ca urmare a dolului uneia dintre

părţi împotriva celeilalte; la situaţia când judecata s-a făcut în baza unor probe recunoscute sau declarate false după pronunţarea deciziei atacate, la situaţia când după darea hotărârii s-au descoperit înscrisuri decisive pe care partea nu le-a putut prezenta dintr-o cauză de forţă majoră sau datorită faptului altei părţi, la situaţia când sentinţa este rezultatul unei erori de fapt din actele sau înscrisurile cauzei, la situaţia când sentinţa este potrivnică altei hotărâri având autoritate de lucru judecat între aceleaşi părţi şi la ipoteza când sentinţa este rezultatul unui dol din partea judecătorului, constatat definitiv pe cale judiciară.

Procedura de judecată este cea prevăzută pentru hotărârea atacată, cu excepţia cazului în care legea dispune altfel. Decizia pronunţată poate fi atacată pe aceleaşi căi procedurale ca şi hotărârea care a format obiectul revizuirii. Prin urmare, se poate observa că reglementarea procesual civilă din Italia este asemănătoare cu cea din legislaţia franceză şi din cea românească.

O ultimă cale de atac reglementată în Codul de procedură civilă italian este terţa opoziţie (art. 404-408). Este o cale de atac similară cu cea reglementată de Noul Cod de procedură civilă francez. Într-adevăr, potrivit art. 404 C. proc. civ. italian un terţ poate formula opoziţie împotriva unei hotărâri definitive sau executorii pronunţate între alte părţi, dacă aceasta este de natură să aducă atingere drepturilor sale. Procedura de judecată este cea prevăzută pentru judecata în instanţa a cărei hotărâre a fost atacată. Dacă cererea este inadmisibilă sau nefondată revizuientul poate fi obligat la plata unei amenzi civile.

În Italia, la fel ca şi în Franţa, există şi o justiţie administrativă[24], în fruntea căreia se află Consiliul de Stat (înfiinţat în anul 1889). Litigiile dintre guvernanţi şi guvernaţi se judecă în primă instanţă de către tribunalele regionale, în număr de 20, respectiv câte unul în fiecare regiune. Tribunalele judecă în complet format din trei judecători.

Hotărârile tribunalelor administrative regionale pot fi atacate cu apel la secţia jurisdicţională a Consiliului de Stat. Consiliul de Stat judecă în complet format din 5 judecători. În apel nu se pot propune, de regulă, probe noi şi nici formula alte cereri.

Sentinţele tribunalelor administrative regionale pot fi cenzurate şi pe calea terţei opoziţii şi a revizuirii. Deciziile Consiliului de Stat pot fi atacate cu recurs la Curtea Supremă de Casaţie, dar numai pentru nerespectarea regulilor de competenţă. Tribunalele administrative joacă un rol important în societatea italiană, ele având puterea de a „forţa executivul să-şi respecte propriile decizii”[25].

Cauzele de contencios administrativ se judecă în conformitate cu regulile statuate în Codul de procedură administrativă, aprobat prin Decretul legislativ nr.104 din 2 iulie 2010.

---

[24] A se vedea pentru detalii I. Leş, D. Ghiţă, *Instituţii judiciare contemporane,* p. 557-558.

[25] S. Cassese, *El sistema juridico italiano* (1945-1999), p. 416, apud www://archivos. juridicas.unam.mx.

Reformele din Italia sunt departe de a fi finalizate. Guvernul italian, în şedința din 5 decembrie 2019, a decis promovarea unei reforme solide a procesului civil. Premierul Conte a declarat că executivul şi-a asumat obiectivul de a garanta o „mai mare eficiență (a procedurii n.a.) şi o climă mai favorabilă investițiilor străine şi business-ului comunitar. Scopul este acela de a garanta un serviciu al justiției mai eficient şi atractiv pentru investitori". În acest scop se urmăreşte o restructurare a procesului civil astfel încât să se înlăture timpii morți (şedințele în care nu se întâmplă nimic, potrivit afirmațiilor ministrului de justiție) şi să se amplifice cazurile în care medierea este obligatorie.

4. Căile de atac în sistemul procesual civil spaniol

Sistemul judiciar spaniol este unul relativ complex, împrejurare ce se datorează şi structurii statului, care este compus din municipii, provincii şi comunități autonome (art. 137 din Constituție). Statul garantează autonomia naționalităților şi a regiunilor (art. 2 din Constituție). Cu toate acestea, Spania nu admite federalizarea Comunităților Autonome (art. 145 alin. 1 din Constituție).

O atare realitate se reflectă şi asupra modului de organizare a sistemului judiciar[26]. Astfel, la nivelul de bază al sistemului judiciar se află judecătoriile de primă instanță şi instrucție (juzgados de primera instancia) şi tribunalele. Judecătoriile, astfel cum o sugerează şi denumirea lor, sunt instanțe de drept comun în materie civilă. Ele judecă şi apelurile îndreptate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de pace.

În fiecare provincie există şi judecătorii de contencios administrativ şi judecătorii de contencios social. Referirea noastră la judecătoriile de primă instanță nu poate face abstracție de existența judecătorilor de pace. Ele au o competență limitată în materie civilă. Potrivit art. 99 din Legea nr.6/1985 judecătoriile de pace judecă cererile a căror valoare nu depăşeşte suma de 90 de Euro.

Al doilea palier al sistemului judiciar este constituit din Audiencias Provinciales (instanțe provinciale). Ele au competență la nivelul întregii provincii, fiind şi instanțe de apel în materie civilă. La nivelul comunităților autonome funcționează tribunale superioare de justiție. Acestea judecă recursurile în casație şi recursurile extraordinare în revizuire. Ele au şi o competență materială de unică instanță în materiile strict determinate de lege.

Ultimul palier al justiției spaniole este constituit din Tribunalul Suprem şi Audiencia Nacional. Aceasta din urmă este o instanță unică cu sediul în Madrid şi are competență în materie penală, de contencios administrativ şi de contencios social. Ea nu are competență în materie civilă.

---

[26] A se vedea pentru detalii I. Leş, D. Ghiță, *Instituții judiciare contemporane,* p. 581-586.

Tribunalul Suprem este, potrivit Legii nr. 6/1985 a Puterii Judiciare „organul jurisdicțional superior în toate materiile, cu excepția celor prevăzute în materie de garanții constituționale. Instanța supremă are o secție civilă, o secție penală, o secție de contencios administrativ, o secție de contencios social şi o secție militară. Secția civilă are competența de a soluționa recursurile în casație, cererile de revizuire şi alte căi extraordinare de atac, în cazurile determinate de lege. Ea are şi o competență materială pentru soluționarea acțiunilor de răspundere delictuală pentru fapte săvârşite de persoane ce ocupă importante demnități publice (Preşedintele Guvernului, Preşedinții Congresului şi Senatului, Preşedintele Tribunalului Suprem, deputați şi senatori, miniştri, etc.).

În legătură cu organizarea sistemului judiciar spaniol se impune şi precizarea că aceasta se întemeiază pe principiul unității jurisdicționale (art. 117 alin. 5 din Constituție). De asemenea, legea fundamentală interzice tribunalele de excepție. Norma constituțională menționată se reflectă în întreaga organizare judiciară, în sensul că nu se pot constitui alte sisteme de jurisdicție în afara celei de drept comun. De aceea, Spania nu a adoptat, de exemplu, sistemul justiției administrative astfel cum aceasta este organizată în Franța, Italia, Belgia, etc. Din acest punct de vedere, al unității de jurisdicție, sistemul judiciar spaniol să aseamănă mai mult cu cel românesc[27].

Căile de atac pe care urmează să le examinăm în continuare sunt apelul, recursul extraordinar pentru săvârşirea unei infracțiuni procesuale, recursul în casație şi revizuirea.

Apelul este şi în sistemul procesual civil spaniol o cale ordinară de atac care poate fi exercitată împotriva tuturor hotărârilor de primă instanță, cu excepția celor date într-o procedură orală, dacă valoarea litigiului nu depăşeşte suma de 3.000 de Euro. El este o cale de reformare, în sensul că se adresează întotdeauna unei instanțe ierarhic superioare. Astfel, împotriva hotărârilor judecătoriilor de pace apelul este de competența judecătoriilor de primă instanță, iar în cazul celor date de judecătoriile de primă instanță competența revine Audiențelor provinciale (art. 455 alin. 2 LEC).

O caracteristică importantă a apelului vizează caracterul său devolutiv, reprezentând o cale procedurală de remediere atât a erorilor „in procedendo", cât şi a celor „in iudicando"[28]. El oferă părții interesate nu doar posibilitatea de a lupta împotriva unei sentințe nedrepte, ci reprezintă, astfel cum s-a remarcat în doctrină, şi „mecanismul pentru a recurge la dublul grad de jurisdicție sau mijlocul pentru a obține o sentință mai adecvată teoretic voinței legii"[29]. O notă particulară a apelului

---

[27] *Ibidem*, p. 581.

[28] A se vedea în acest sens V. Magro Servet, *Guia practica de la Ley de enjuiciamiento civil*, 4 edicion, Getafe, Madrid 2010, p. 701.

[29] V. Cortes Dominguez, V. Moreno Catena, *Derecho procesal civil. Parte general*, 9 edicion, tirant lo bllanch, Valencia 2017, p. 347.

în sistemul procesual spaniol vizează inadmisibilitatea de noi probe în apel, cu excepția înscrisurilor care nu au putut fi prezentate la data introducerii actului introductiv de instanță şi la care se referă expres art. 270 LEC (înscrisuri ulterioare actului de investire sau întâmpinării; înscrisuri anterioare sesizări, dar care nu s-au putut obține înainte de judecată şi acte, mijloace sau înscrisuri ce nu au putut fi obținute anterior judecății din motive neimputabile părții. Prin urmare, deşi devolutiv apelul nu conferă părților drepturi depline în materie de probațiune, ceea ce este de natură să raționalizeze procedura şi să împiedice excesele procedurale în cea de-a doua instanță.

O cale procedurală fără precedent în alte legislații procesuale, cu excepția celor ce s-au inspirat din Codul spaniol, este el „recurso extraordinario por infraccion procesal”[30]. Este o cale extraordinară de atac ce se judecă de secția civilă a tribunalelor superioare de justiție în cazul în care obiectul acesteia este o hotărâre a unei Audiențe Provinciale, pronunțate în al doilea grad de jurisdicție şi care pune capăt judecății.

Recursul extraordinar pentru săvârşirea unei „infracțiuni procesuale” poate fi exercitat numai în cazurile anume determinate de art. 469 LEC. Acestea constau în: a) o încălcare cu privire la normele de jurisdicție sau de competență obiectivă ori funcțională; b) încălcarea regulilor privitoare la darea sentinței; c)încălcarea normelor legale privitoare la actele şi garanțiile procesuale, dacă o atare „infracțiune” determină nulitatea sau lipseşte partea de apărare; d)încălcarea determină o vătămare a drepturilor privind accesul liber la justiție, la care se referă art. 24 din Constituție. În acest ultim caz vătămarea trebuie să se fi produs în fața celei de-a doua instanțe sau în prima instanță, dar numai dacă încălcarea a fost reiterată în cea de-a doua instanță.

Asupra recursului un judecător raportor va examina cauza şi va propune secției competente să se pronunțe asupra admisibilității sau inadmisibilității acestuia. Recursul poate fi declarat inadmisibil dacă nu sunt îndeplinite condițiile de ordin formal ale sesizării sau dacă acesta este „lipsit în mod manifest de fundament”. Asupra recursului instanța competentă va pronunța o soluție corespunzătoare motivului invocat. Astfel, dacă recursul este susținut pentru lipsa de competență iar acesta este admis soluția va fi aceea de casare a hotărârii atacate şi trimitere a dosarului la instanța competentă pentru a continua procedura. În cazul încălcării unor norme de procedură instanța de recurs va putea dispune anularea hotărârii atacate şi ordona instanței competente să reia procedura din momentul la care s-a săvârşit „infracțiunea procesuală”.

---

[30] În Spania, termenul de infracțiune desemnează, de obicei, o faptă prevăzută de lege penală. El are şi o semnificație mai generală, anume aceea de nesocotire a unei reguli de drept, a unei norme morale sau a unui contract. A se vedea *Wikipedia. Enciclopedia libre,* apud https://es.wikipedia.org/wiki/infraccion.

Recursul în casație este şi el o cale extraordinară de atac, care a fost inspirat din sistemul francez, dar de la care legiuitorul spaniol s-a îndepărtat în mare măsură[31]. În doctrina spaniolă s-a remarcă că recursul în casație nu este un nou apel, iar instanța supremă nu este o a treia instanță (al treilea grad de jurisdicție)[32].

Competența de soluționare a recursului în casație aparține primei secții a Tribunalului Suprem de Casație. Recursul în casație de competența instanței supreme are ca obiect hotărârile pronunțate de Audiențele Provinciale în al doilea grad de jurisdicție. El se poate exercita numai în următoarele cazuri: a)când vizează apărarea drepturilor fundamentale, cu excepția celor vizate de art. 24 din Constituție (privind accesul la justiție); b)când valoarea litigiului depăşeşte 600.000 de Euro şi c)când valoarea litigiului nu depăşeşte valoarea de 600.000 de Euro, dar numai dacă recursul prezintă interes pentru casație („interes casacional").

Prin edictarea unor asemenea dispoziții procedurale (art. 477 alin. 2 LEC) s-a urmărit o limitare substanțială a recursului în casație. Se poate observa că în cea de a doua ipoteză nu există o altă limitare a recursului în casație decât cea de ordin valoric, dar baremul impus de lege este unul foarte ridicat. Asemenea restricții există şi în alte legislații, astfel că prevederile legii spaniole nu constituie o noutate absolută. În ultimul caz, accesul la recurs este condiționat fundamental de existența unui interes al casației. Textul „vorbeşte" de un „interes casacional", pe care îl şi defineşte cu rigoare. Potrivit art. 477 alin. 3) se consideră că există interes în casație când sentința atacată este contrarie „doctrinei jurisprudențiale a Tribunalului Suprem sau soluționează puncte sau chestiuni asupra cărora există o jurisprudență contradictorie a Audiențelor Provinciale ori se aplică norme în vigoare de mai puțin de 5 ani, dacă în acest din urmă caz nu există jurisprudență a Tribunalului Suprem privitoare la norme anterioare cu un conținut identic sau asemănător.

Recursul în casație poate fi soluționat şi de către tribunalele superioare de justiție, dacă acesta este îndreptat împotriva hotărârilor instanțelor civile cu sediul în Comunitatea Autonomă. Recursul poate fi promovat doar dacă el se întemeiază, exclusiv sau împreună cu alte motive, pe încălcarea normelor dreptului civil, străin sau special propriu acelei Comunități şi doar dacă Statutul Autonomiei prevede o atare atribuție.

În sistemul procesual civil spaniol recursul în casație se întemeiază pe un singur motiv, astfel cum categoric precizează art. 477 alin. 1 LEC, „încălcarea normelor aplicabile pentru soluționarea chestiunilor ce formează obiectul procesului". Textul este tranşant în a evoca faptul că recursul în interesul legii este[33] o cale extraordinară de atac care este limitată la chestiunile de drept ale cauzei, stabilirea faptelor cauzei fiind de competența instanțelor de fond.

---

[31] A se vedea V. Cortes Dominguez, V. Moreno Catena, *Derecho procesal civil*, p. 376.

[32] *Ibidem*, p. 378.

[33]

Legiuitorul spaniol nu a indicat însă motive concrete de nelegalitate ci s-a limitat la o formulă generală similară cu cea din art. 604 C. proc. civ. francez.

Considerațiile de mai sus scot în evidență faptul că accesul la calea recursului în casație este limitat de legiuitor, chiar în raport cu multe alte legislații procesuale. În doctrina spaniolă se susține că nici nu există un drept fundamental la recurs, soluție ce este afirmată constant de jurisprudență. În această privință instanța supremă a statuat că „nu există propriu-zis un drept derivat din Constituție pentru a exercita recurs împotriva unor hotărâri judecătoreşti”[34].

Dacă recursul în casație nu îndeplineşte condițiile de formă prevăzute de lege, dacă hotărâre nu este recurabilă sau dacă valoarea litigiului nu depăşeşte plafonul prevăzut de lege pentru exercitarea recursului acesta va fi respins printr-o sentință interlocutorie (autos), împotriva căreia se poate exercita doar calea plângerii (recurso de queja). Recursul poate fi declarat inadmisibil şi în cazul în care este în mod manifest nefondat sau când nu există un interes pentru casație. Împotriva sentinței interlocutorii prin care se consideră că recursul este apt pentru judecată nu se poate exercita nicio cale de atac, dar partea interesată se poate opune admiterii recursului în şedința stabilită pentru judecată (art. 480 LEC). În cazul admiterii pe fond a recursului hotărârea atacată poate fi casată în totul sau în parte. Hotărârea pronunțată de Tribunalul de Casație nu poate fi atacată prin nicio cale de atac.

Recursul în casație şi recursul pentru săvârşirea unei „infracțiuni procesuale” sunt recursuri extraordinare care nu se pot însă cumula şi nici exercita în mod succesiv[35].

Codul de procedură civilă reglementează şi recursul în interesul legii, cale de atac ce are aceeaşi finalitate ca şi cea statuată în alte legislații procesuale. Ca o particularitate remarcăm că art. 491 C. proc. cvi. conferă legitimare procesuală nu doar Ministerului Public (Ministerio Fisacal) şi Apărătorului Poporului (Defensor del Pueblo) ci şi acelor persoane juridice de drept public a căror activitate este relaționată cu problemele procesuale ce formează obiectul căii de atac, în măsura în care pot justifica şi un interes legitim pentru realizarea unității de jurisprudență.

O cale extraordinară de atac ce poate fi folosită şi în procesul civil spaniol este revizuirea. Reglementarea este foarte asemănătoare cu cea din alte legislații procesuale, întrucât se întemeiază pe motive inexistente sau necunoscute la data primei judecăți. Codul de procedură civilă mai reglementează şi o cale parțial inedită şi care poartă denumirea de recurso de queja (plângere). Ea se poate exercita doar împotriva sentințelor interlocutorii prin care tribunalul competent a declarat inadmisibil un apel, un recurs pentru o infracțiune procesuală sau un recurs în casație (art. 494 C. proc. civ.).

---

[34] A se vedea V. Magro Servet, *Guia practica de la Ley de enjuiciamiento civil*, p. 611.

[35] A se vedea în acest sens V. Cortes Dominguez, V. Moreno Catena, *Derecho procesal civil,* p. 370.

5. Sumare concluzii

Prezentarea căilor de atac în reglementările procesual civile din Franța, Italia şi Spania sunt de natură să sublinieze dinamica transformărilor legislative din ultimii ani şi, mai ales, o preocupare pentru eficientizarea justiției. Căile de atac reprezintă mijloace procesuale importante în opera de înfăptuire a justiției nu doar pentru faptul că ele permit desființarea unei decizii judiciare eronate, ci şi prin faptul că fac parte dintr-o ecuație judiciară care poate contribui la celeritatea judecăților. De aceea, reformele din justiție au vizat, cel mai adesea, şi sistemul căilor legale de atac

Raționalizarea căilor de atac a vizat simplificarea şi chiar diminuarea acestora. Impunerea unor limitări în exercitarea unor căi extraordinare de atac este o tendință quasi generală, iar din acest punct de vedere exemplul spaniol care limitează accesul de principiu la recursul în casație numai la litigiile ce depăşeşc o valoare însemnată este unul dintre cele mai relevante. În acelaşi timp, tot în sistemul spaniol constatăm şi existența unei proceduri de filtru chiar şi în materie de apel. Franța şi Italia cunosc şi ele proceduri de filtrare a recursurilor în casație. Pe de altă parte, în unele legislații există şi categoria sentințelor pronunțate în primă şi ultimă instanță şi care nu pot fi atacate cu apel, fără ca o atare reglementare să ridice vreo problemă de neconstituționalitate.

Reforma căilor de atac nu a luat însă sfârşit în urma adoptării unor modificări mai mult sau mai puțin recente. Exemplul unui proces de continuare a reformei procedurii civile este şi cel italian la care ne-am referit deja. Şi nu în ultimul rând se poate constata o tendință de normativizare a unor soluții eficiente care să descongestioneze activitatea instanțelor supreme şi chiar şi a curților de apel. Am evocat, în rândurile de față, câteva reglementări procesuale în materia căilor de atac în ideea că ele ar putea constitui motive serioase de reflecție şi pentru legiuitorul român.